

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 15 (1941)
Artikel: Las alps de Pigniu
Autor: Spescha, Rest Valentin
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881182>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 05.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Noss' alp ha ina stupenta via carrabla, baghegiada cun subsidi. Dapli posseda ella ina tegia de chischar, ina tegia de purment ed in nuegl cun quater pantuns. Suren sesanfla il dormitori per la fumeglia; speras remisa per carpiens. L'untgida sesanfla giudem sut l'alp, sut pegns. La lenna vegn transportada e tratga cun cavagl.

Il di della cargada, cura che la biestga ei en stavel, avon d'entscheiver a mulscher, semettan purs e pasturs en schenuglias avon la crusch tschentada giudem il stavel e reciteschan comunablamein ils Tschun Pugins ed il Deprofundis; medemamein il di de trer, avon che semetter sin via cul purment. — L'emprema dumengia suenter la cargada vegn ei priu si in'unfrenda en baselgia; cun ils daners de quella celebrescha il plevon mintga sonda allas 5. duront che la biestga ei ad alp, ina s. Messa pils pasturs dell'alp. — Alla entschatta della stad va il plevon ell' alp e benedescha quella; per recumbensa survegn el 3 1/2 kg pischada. — Nossadunna d'uost ei la pardananza della fumeglia d' alp.

Da detgas e praulas sa negin nuot pli!

Las alps de Pigniu

da Rest Valentin Spescha, Pigniu

La vischnaunca de Pigniu posseda duas alps communalas. Ina senumna „Alp communal de Pigniu“ l' altra „Stavel da maner“. Sin quellas alps vegn alpegiau armauls de burgheis e domiciliai. L' administraziun de quellas stat els mauns della suprastanza communal e dil cautegia. En „l' Alp communal“ vegn alpegiau 30—38 vaccas, 10—15 genetschas, 8—12 mugias, in taur e 10—15 salvanoris. Sin l' alp „Stavel de maner“ pasculeschan ca 30 vadials e mugias giuvnas. In diember genetschas, mugias e vadials vegn cargau en alps ordeifer (jastras). Pigniu posseda negin' alp de nuorsas. Avon entgins onns vev' ins aunc la midada ell' alp communal. Oz ei la tegia ell' alp dado svanida. Nos perdavons scumiavan era sulom-tegia en l' alp. Quei sistem ei buca secomprovaus e perquei secatta ussa la tegia adina el medem liug ed ins sa da cheu anora cultivar l' alp pli favorablamein. En l' alp de vaccas havein nus in signun, in paster e purtger. Per l' alp „Stavel de maner“ vegn engaschau in mattatsch, ni era in um pli avanzau els onns.

Las taxas ein empau complicadas ed ein vegnidadas midadas pliras ga enteifer ils davos decennis. Ellas varieschan denton buca bia dallas taxas ded autras alps.

Per in biestg schetg en l' alp comm. vegn dau alla fumeglia treis funds paun; per in piertg 1 1/2 fund, per la vacca 1/2 kilo. Per ina vacca sto vegnir prestau 6 uras e per in schetg 3 uras lavur cumina en l' alp communal. Ultra de quei vegn scadina casada obligada tier in a lavur cumina annuala (gratuitamein) en l' alp comm. avon u suenter la cargada. Quellas lavurs d'amegliuraziun (runcar, mundar, rustgar etc.) vegnan prestadas il medem di comunablamein. Tgi che presta buca lavur vegn constrenschius tier in pagament de 5 frs., che croda en cassa dell' alp. — Per pastur el „Stavel de maner“ ha il cauvitg de procurar; el ha era de procurar pil dormitori de quel — essend che quell' alp sesanfla mo pign tschancun sur il vitg. Quei pastur va a spisa en roda, per mintg' armaul in di. En l' alp communal vegn fatg quen tenor pieun. Il latg de duas vaccas duei furnir scotga en abundanza per in piertg grond. La scotga per in salvanori vegn valetada cun 2 frs.

Ell' alp communal havein nus ina tegia, in tschaler de purment cun stupent dormitori niev ed in camon per ils salvanoris. Omisduas alps han bia uaul de guila ed ein ina stupent' untgida per ils muvels en cass de malaura, urezis, stempraus e temporals. La via d' alp ei practicabla cun carr e sliusa. — La lenna per diever en tegia vegn transportada sin sliusa. — Per sias breigias duront la stad vegn il cautegia indemnisaus cun 15 kilos caschiel; ultra de quei ha el il dretg de segar e rimnar paliu en l' alp.

La sera dil di della cargada sevolvan ils purs aunc ina gada vieifer il stavel sper la crusch, scuvieran il tgau e recamondan cun ina cuorta oraziun gliud e muaglia alla protecziun digl Altissim. Tier la scargada, avon che bandunar l' alp, daventa il medem per engraziar

a Diu per la buna stad e la biala raccolta; quei numnein nus „trer ad alp“. — Prest suenter la cargada ha liug la benedicziun dell' alp entras il plevon. Per bonificaziun survegn el 3 funds pischada ed in past d' alp. La fiasta de Nossadunna d' uost serenda il signun el vitg ed ei hosp digl augsegner. — La baselgia parochiala obtegn annualmein 27 funds pischada dall' alp communal.

L' alp de Pitasch

Davart quell' alp vegn scret a nus da Pitasch:

Pitasch ha ina sulett' alp, che vegn cargada cun vaccas. Ell' ei alp de vischnaunca e senumna Alp dado. Aunc avon 30 onns vegneva era il Cugn cargaus cun vaccas e genetschas. Sill' alp dado vegn ei cargau ca 40 vaccas; el Cugn vegnev'ei cargau pli baul 18—20 vaccas e 5—6 genetschas. Avon onns vegneva l' Alpetta, che confinescha culla alp dado, cargada cun stiarls. Oz vegn ina part dell' Alpetta pasculada dallas vaccas della Alp dado. Il diember variescha denter 35—40.

L' Alp de nuorsas, che cumpeglia era il sura numnau Cugn, vegn cargada cun 800 tocs; per la gronda part per autras vischnauncas; principalmein nuorsas de Riein e Sevgein. Midadas ha l' alp de Pitasch neginas.

Fumeglia havein nus in signun cun ina paga de 400—450 frs.; in zezen cun 160 ed in caver cun 80 frs. Dapi 3—4 onns vegn ina part dellas cauras cargadas ad alp; duront che las autras van cun caver de casa. L' alp posseda ina tegia, duas stallas ed in camon de piertg. Pors vegn ei cargau ca 15. Quels pagan frs. 1.50 per l' jarva; 50 cts. alla chischada. Ultra de quei vegn ei quintau sin mintga kilo pischada 8 cts. e quei importo tagliau sils s. h. pors. — Igl arvè per ina vacca ei 7 frs.

Miserieria e pugniera vegnan il di della scargada ornadas dalla fumeglia cun matgs e tschupials e catschadas ordavon giu els cuolms. Essend nos cuolms mo ina mes' ura sut l' alp, ha quella neginas untgidas. — Il purment vegn menaus cul gurvèt sin sliusa ni era targliun. Plema e cogna ein svanidas, dapi ch' ei exista mo in' alp pli. Lavurs cuminas dat ei pauc pli: in di schubergiar la pastira ed in di menar ora grascha e schuar.

Il november vegn ei tagliau pustretsch. Tschels onns fuva quei ina biala fiasta. Mintga pur prendeva ina buccada paun cun el. Dalla chischada vegnev' ei cumprau 1 kilo pischada frestga ed in cert quantum vinars. Quel sliigiava las lieungas, aschia ch' ei deva veta; enqualga era dispetas.

A muntanar va il cautegia il di avon la scargada, assistius dad in ni dus auters purs. Las veglias bunas tratgas, sco turmantuc, tschagrùn barsau ed il renomau spitg ein ussa ton sco bandischadas. Igl usit ded ir a mesiras ei aunc semantenus sco in' umbriva. Mesirau vegn ei sil pli, qual ha il megliaer stumi.

Suenter haver regulau ils trutgs e fatg las seivs en loghens prigus vegn ei „fatg mesiras“ — marendau da forza! — Da detgas e praulas negin che seregorda pli. —

Las alps de Ladir

Davart las alps de Ladir vegn a nus relatau:

Tochen ils 15 de zercladur 1583 possedevan e gudevàn ils de Ladir ed ils de Schnaus lur alps de cuminonza. Quei onn han ei partgiu e mess tiarms. Pli baul fuvan Ruschein, Ladir e Schnaus mo ina vischnaunca, ed ei vegn pretendiu ch' els possedevien tut comunabla-mein. Aunc pli da vegl udevi era Siat tier las sura treis vischnauncas.

Ladir posseda oz duas alps: 1) La Muotta, che vegn cargada cun ca 60 vaccas e 20—30 vadials. 2) L' alp dadens, uss in' alp per mugias e genetschas; cargada cun ca 90 tgaus. La pastira de casa savess era vegnir numnada alp. Ella schai gie en in' altezia de 1350—1600 m. Sin pastira ein las vaccas de casa (uonn 10 vaccas) ed ils vadials plitost